

9

Ehdokkaiden poliittiset arvot ja asenteet

Veikko Isotalo, Jussi Westinen & Josefina Sipinen

Sukupuolvien ja sukupuolten väliset arvoerot ovat alituisen yhteiskunnallisen keskustelun kohteena, sillä niin sukupuoli kuin sukupuoli ovat merkittäviä henkilökohtaisen identiteetin rakennuspalikoita. Viimeisen vuoden aikana on keskusteltu etenkin kasvavasta polarisaatiosta naisten ja miesten välillä (Puttonen, 2024; Nuuttila, 2024), mikä Suomessa on näkynyt myös äänestyskopissa: niin kutsuttu punavihreä blokki – SDP, vasemmistoliitto ja vihreät – keräsi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa 42 prosenttia naisten äänistä, kun miesten keskuudessa osuus oli 27 prosenttia (Paloheimo, 2024). Vuoden 2024 presidentinvaalien toisella kierroksella alle 65-vuotiaat naiset puolestaan kannattivat voittopuoleisesti vihreiden Pekka Haavistoa siinä missä kokoomuksen Alexander Stubb sai yli puolet miesten äänistä kaikissa ikäryhmissä (Tiihonen et al., 2025).

Sukupuolten eriytyminen näkyy ennen kaikkea siten, että nuoret miehet ovat naisia konservatiivisempia ja että naiset kannattavat miehiä useammin liberaaleja ja talouspoliittisesti progressiivisiä arvoja (Mannerström et al., 2020; Isotalo et al., 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Tätä kutsutaan tutkimuskirjallisuudessa moderniksi sukupuolikuiluksi erotuksena perinteisestä, joka ilmeni vielä ennen 1980-lukua naisten miehiä voimakkaampana arvokonservatiivisuutena länsimaissa (Inglehart & Norris, 2000). Sukupuolen mukaisia eroavaisuuksia on sekä vasemmisto-oikeistottä sosiokulttuurisella arvoulottuvuudella ennen kaikkea nuorimmissa ikäryhmissä ja nimenomaan silloin, kun äänestäjiä pyydetään itse sijoittamaan itsensä poliittiselle arvokartalle (Isotalo et al., 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Se, että erot eivät ole yhtä voimakkaita yksittäisissä asiakysymyksissä, viittaa nimenomaan symboliseen identifioitumiseen. Naiset esimerkiksi vierastavat etenkin radikaalioikeistopuoluei-

ta paitsi niiden ajaman politiikan myös niihin liittyvän sosiaalisen stigman vuoksi (Harteveld et al., 2019; Spierings & Zaslove, 2017).

Sukupuoli toisin sanoen jakaa 2020-luvun Suomessa yhä voimakkaammin varsinkin nuoria ikäryhmiä. Vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimus osoittaa, että 1980-luvulla ja myöhemmin syntyneet naiset ovat huomattavasti aiempia sukupolvia vasemmistolaisempia ja liberaalimpia. Sukupuolten väliset arvoerot eivät siis niinkään johdu siitä, että nuorempiin sukupolviin kuuluvat miehet olisivat erityisen oikeistolaisia tai konservatiivisia (Isotalo et al., 2024). Samalla kun tietoisuus ja kansalaisaktivismi naisten ja vähemmistöjen oikeuksista ovat kasvaneet, niitä kohtaan on kuitenkin maailmalla herännyt myös konservatiivinen vastareaktio, jossa naisten ja vähemmistöjen oikeudet ja emansipaatio nähdään uhkana (Alexander et al., 2024). Sukupuoli ja sukupolvi kietoutuvat siten tässä maailmanajassa vahvasti toisiinsa. Kyse on ennen kaikkea sosiaalisista identiteeteistä ja identiteettipoliittisista kamppailuista: mitä arvoja yhteiskunnassa vaalitaan, kenellä on mahdollisuus näkyä ja kuulua yhteiskunnassa ja kenen ehdoilla asioita tehdään (Bernstein, 2005; Wass & Kauppinen, 2024).

Tässä luvussa haluamme täydentää keskustelua sukupuolen ja iän merkityksestä politiikassa tarkastelemalla vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden sukupuoli- ja sukupolvikuilua poliittisissa arvoissa ja asenteissa. Hyödynnämme empiirisessä analyysissä Helsingin Sanomien vaalikoneaineistoa ja selvitämme, olivatko naisehdokkaat miehiä vasemmistolaisempia ja liberaalimpia, ja jos olivat, missä määrin tämä ilmiö näkyi eri sukupolvissa ja puolueissa. Tutkimus lisää siten ymmärrystä siitä, missä määrin suomalaisessa äänestäjäkunnassa havaittu sukupuolen mukainen eriytyminen poliittisissa arvoissa ja asenteissa näkyy puolueiden ehdokaslistoilleen seulomien päättäjäkandidaattien keskuudessa. Mahdolliset tunnistettavat erot sukupolvien välillä puolestaan auttavat arvioimaan politiikan kehitystä tulevaisuudessa, kun nuoremmat sukupolvet nousevat vanhempien tilalle valtakunnan politiikassa.

Seuraavissa alaluvuissa käymme läpi keskustelua poliittisten arvojen olemuksesta ja niiden eroista sukupuolten sekä eri vuosikymmenillä syntyneiden välillä. Lisäksi keskustelemme puolueista ehdokasasettelun portinvartijoina, sillä oletamme puolueiden ideologisten taustojen ja niiden aseman eri väestöryhmien edunvartijoina heijastuvan siihen, kuinka voimakkaasti eri puolueiden ehdokkaat ilmentävät sukupolvien ja sukupuolten välisiä arvokuiluja. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen esittelemme tutkimusaineiston ja -menetelmät ja raporttoimme tutkimuksen tulokset. Lopussa kokoamme yhteen keskeiset päätelmämme analyysin pohjalta.

Poliittiset arvot ja jakolinjat

Arvot voidaan määritellä yleisesti toivottaviksi, tilanteesta riippumattomiksi tavoitteiksi, jotka vaihtelevat tärkeydeltään ja toimivat ihmisten elämää ohjaavina periaatteina (esim. Halman, 2009; Rokeach, 1968, 1973; Schwartz, 1992), ja ne ovat myös

moraalisia käsityksiä ja pohdintoja siitä, mikä on tavoiteltavan arvoista (van Deth & Scarbrough, 1995, s. 28).

Arvo nähdään ihmisen taipumuksena, kuten asennekin, mutta perusluonteeltaan asennetta syvällisempänä, vakiintuneempana ja usein sen taustalla vaikuttavana (Rokeach, 1968, s. 124; van Deth & Scarbrough, 1995, s. 31–32). Arvojen ajatellaan usein edeltävän asenteita, jotka siis ilmenevät suhtautumisesta erilaisiin poliittisiin asiakysymyksiin (Aardal & van Wijnen, 2005, s. 195). Toisaalta asenteet voivat vaikuttaa piileviin arvoihin, kun ihmiset muodostavat mielipiteitään vaaleja koskevista aiheista (Miller & Shanks, 1996). Poliittiset arvot liittyvät käsityksiin toivottavasta tavasta järjestää asiat poliittisessa järjestelmässä ja heijastuvat siten siihen, koetaanko poliittinen tilanne, tapahtuma tai uudistus hyväksi vai huonoksi (Inglehart & Klingemann, 1979, s. 207; Knutsen & Kumlin, 2005, s. 125; Halman, 2009).

Poliittiset arvo-orientaatiot ovat heijastuneet varhaisissa ideologisissa suuntauksissa, kuten konservatismissa, liberalismissa, agrarismissa ja sosialismissa (Heywood, 2003; Paastela & Paloheimo, 2006). Ideologioihin linkittyneet jakolinjat ovat juurtuneet syvälle ja pohjautuvat muun muassa yhteiskuntaluokkaan, uskontoon, ydinalueiden ja periferian vastakkaisuuteen sekä etniseen/kielilliseen vähemmistöön kuulumiseen (Lipset & Rokkan, 1967). Länsi-Euroopassa politiikan keskeisimmäksi arvo- ja asenneulottuvuudeksi vakiintui vuosikymmeniksi vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus (Franklin et al., 1992), mutta erityisesti 2000-luvulta lähtien arvo-orientaatioissa ovat näkyneet niin sanotut ”uuden politiikan” teemat. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden rinnalle on tullut uudenlainen arvoulottuvuus, jonka vastakkaiset päät ovat saaneet eri nimityksiä. Inglehart ja Flanagan (1987), Kitschelt (1995) sekä Knutsen ja Kumlin (2005) ovat puhuneet autoritäärisuuden ja libertarianismin vastakkaisuudesta. Bornschier (2010) taas on asettanut vastakkain libertarianistis-universalistiset arvot ja traditionalistis-yhteisölliset arvot ja Strijbis kollegoineen (2020) kosmopoliittiset ja yhteisölliset arvot.

Yleisin nimitys tälle uudelle arvoulottuvuudelle on tutkimuskirjallisuudessa ollut vihreiden, vaihtoehtoisten ja libertaaristen arvojen vastakkaisuus perinteisiin, autoritäärisiin ja nationalistisiin arvoihin, mikä on lyhennetty englanninkielisten nimikkeiden mukaan *GAL-TAN*-ulottuvuudeksi (Marks et al., 2006; Hooghe et al., 2010; Rovny & Edwards, 2012). Ulottuvuuteen kytkeytyvät liberaaliuden ja konservatiivisuuden käsitteet ja sisällöt ovat muuttuneet ajan myötä, ja ne heijastelevat entistä enemmän suhtautumista moraaliarvoihin, kestävään kehitykseen, kansainvälistymiseen, perinteisiin käsityksiin, auktoriteettiin ja erilaisiin vähemmistöihin.

Suomessa SDP, RKP, keskusta ja kokoomus ovat muodostuneet vanhojen jakolinjojen pohjalle. Nykyisellään SDP:n ja kokoomuksen keskeisimmät ideologiset piirteet linkittyvät sosioekonomiseen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuteen, keskustan alueellisen tasa-arvon ulottuvuuteen ja RKP:n kielipolitiikkaan. Sen sijaan sosio-kulttuuriseen ulottuvuuteen kuuluvissa niin sanotuissa uusissa asiakysymyksissä (seksuaalivähemmistöt, etniset vähemmistöt, maahanmuutto jne.) varsinkin SDP:lää, kokoomuksella ja keskustalla on ollut vaikeuksia asemoitua uskottavasti tietyn koherentin ideologisen suuntauksen edustajina (ks. Westinen, 2015.) Sen sijaan esi-

merkiksi vihreät ja perussuomalaiset ja 2010-luvulta alkaen yhä vahvemmin myös vasemmistoliitto ovat politisoineet uudenlaisia arvopohjaisia ja identiteettipoliittisia kysymyksiä, ja niiden äänestäjät ovat ajautuneet voimakkaasti vastakkain näissä kysymyksissä. Vihreät ja vasemmistoliitto ovat profiloituneet liberaaleina, monimuotoisuutta ja vähemmistöjen oikeuksia ajavina puolueina, siinä missä perussuomalaisista on sukeutunut vastalause muun muassa feminismille, etniselle monimuotoisuudelle ja monikulttuurisuudelle (Suuronen et al., 2020; Paloheimo, 2024; Ylisalo, 2024). Viime vaalikausien aikainen kehitys on johtanut siihen, että vihreiden kannattajat ovat aikaisempaa selkeämmin vasemmistolaisia ja varsinkin perussuomalaisien kannattajat aikaisempaa selkeämmin oikeistolaisia (Isotalo et al., 2023).

Poliittiset arvot ja sukupolvet

Poliittiset arvot eroavat väistämättä sukupolvien välillä, sillä niiden omaksumiseen vaikuttavat keskeisesti nuoruuden yhteiskunnallinen ilmapiiri, politiikan voima-suhteet ja historiallinen konteksti (Erikson & Stoker, 2011; Grasso et al., 2019). Merkittävät poliittiset tapahtumat jättävät jälkensä etenkin nuoriin aikuisiin ja tuottavat siten sukupolvikohtaisia arvoja ja poliittista käyttäytymistä (Bartels & Jackman, 2014; Grasso, 2011, 2014, 2016; Neundorf & Niemi, 2014; Tilley, 2002; Tilley & Evans, 2014).

Arvomaailman muutoksen modernien sukupolvien välillä voi länsimaissa tiivistää kahteen päätrendiin: sukupolvet ovat toinen toisensa jälkeen yhä arvoliberaalimpia ja individualistisempia. Ronald Inglehart (1971, 1977) esitti teoriassaan jälki- eli postmateriaaleista arvoista ja ”hiljaisesta vallankumouksesta”, että toisen maailmansodan jälkeisen rauhan ja vaurauden aikaan länsimaissa kasvanut uusi sukupolvi oppi nuorina aikuisina arvostamaan enemmän elämänlaatuun liittyviä asioita materiaalistien arvojen ja perustarpeiden sijaan. Jälkimateriaalisiin arvoihin kuuluivat muun muassa yksilön autonomia, itseilmaisuus, elämänlaatu ja ympäristönsuojelu. Arvoliberaalius on näkynyt ennen kaikkea aiempaa myönteisempänä suhtautumisena sukupuolten väliseen tasa-arvoon, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksiin ja kansainvälisyyteen. Samalla se on näkynyt perinteisten uskonnollisten arvojen heikkenemisenä.

Vaikka yksilönvapauden ja postmaterialismin arvostus on myöhemmissäkin tutkimuksissa (ks. esim. Tormos, 2012, 2020) kasvanut sukupolvi sukupolvelta, taloudellisten näkökohtien ja sosioekonomisen luokka-aseman relevanssi ei ole jäänyt menneeseen (van der Eijk et al., 2009, s. 397–411). Esimerkiksi Ignazi (1992) osoitti jo vuosikymmeniä sitten, että hiljainen vallankumous oli aiheuttanut myös vastareaktion – ”hiljaisen vastavallankumouksen” – jossa korostettiin jälleen auktoriteetteja, perinteisiä perhearvoja, kuria ja järjestystä sekä vahvaa valtiota, joka takaa taloudellisen turvan.

Suomessa sukupolvien väliset arvoerot näkyvät muun muassa niin, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneistä harva painottaa kristillisiä arvoja ja moni suhtautuu myönteisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksien kasvattamiseen (Isotalo et al.,

2024). Toisaalta suomalaiset nuoret ovat myös osoittaneet laajaa tukea hyvinvointipalveluille (Laihiala et al., 2017), mikä voi liittyä tälle aikakaudelle ominaisiin haasteisiin. Vaatimusten, odotusten ja vertailun kasvaminen, jatkuva talouskuripuhe ja leikkauspaine sekä kilpailun koventuminen yhteiskunnassa, joka arvostaa yksilön suorituskykyä, on johtanut osaltaan monilla jaksamisongelmiin ja mielenterveysongelmiin (Twenge, 2014, Sourander & Gilbert, 2024). Tässä kontekstissa on luontevaa hakea turvaa hyvinvointivaltiota ja sen palveluista. Ennen 2010-luvun vaihdetta iskenyt globaali finanssikriisi ja sen jälkeen jatkunut taloudellinen epävarmuus sekä osassa Eurooppaa varsin korkealle noussut nuorten aikuisten työttömyys ovat myös määrittäneet varsinkin 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneiden varhaisaikuisuuden kokemusmaailmaa ja tulevaisuusperspektiivejä toimeentulon, työelämän ja ylipäättään vakaan elämän rakentamisen suhteen.

Poliittisten arvojen sukupuolikuilu

Poliittiset arvot eivät eroa vain sukupolvien välillä vaan myös niiden sisällä. Yksi viime aikoina erityisen paljon keskustelua herättänyt havainto on poliittisissa arvoissa havaitun sukupuolikuilun repeäminen nuorimmissa ikäryhmissä. Nuoret naiset ovat arvoiltaan nuoria miehiä vasemmistolaisempia ja liberaalimpia, ja tämä moderni sukupuolikuilua koskeva havainto on tehty eri puolilla maailmaa (Burn-Murdoch, 2024) ja myös Suomessa (Mannerström et al., 2020; Isotalo et al., 2024). Länsimaissa viimeistään 1980-luvulla naiset irtaantuivat konservatiivisesta arvo-orientaatiostaan ja kiinnittyivät uudelleen, mutta tällä kertaa vasemmistolaisiin ja arvoliberaaleihin puolueisiin (Giger, 2009; Inglehart & Norris, 2000). Modernin sukupuolikuilun taustalla ovat monille länsimaille yhteiset rakenteelliset ja kulttuuriset kehityskulut, kuten naisten kasvanut osuus palkkatyövoimasta sekä perinteisten perhe- ja sukupuoliroolien murtuminen (Inglehart & Norris, 2000).

Evans (2020, 2024) on tarkastellut sukupuolikuilua myös länsimaiden ulkopuolella. Hänen mukaansa miehet ja naiset tapaavat ajatella yleensä samaan tapaan yhteiskunnissa, jotka ovat vahvan uskonnollisia tai autoritäärisiä ja joissa vallitsee yhtenäiskulttuuri. Tällaisissa ympäristöissä selviytyminen riippuu pitkälti perheiden ja sukujen tiiviistä siteistä. Ne ohjaavat yksilöitä mukautumaan patriarkaalisiin normeihin, joissa miehet toimivat kotitalouden ansaitsijoina ja naiset alistuvina hoivaajina. Sukupuolittunut ideologinen polarisaatio sitä vastoin näyttää voimistuvan yhteiskunnissa, joissa naisilla, naisten itsenäisyydellä ja omilla valinnoilla sekä naisten tasa-arvoa korostavalla diskurssilla on vahva asema julkisessa keskustelussa. Naisten vahva ja näkyvä asema on herättänyt osassa miehiä voimakkaan vastareaktion – tunteen oman yhteiskunnallisen aseman olemisesta uhattuna – jota esimerkiksi sukupuolittunut ja sosiaalsiin kupliin ajava sosiaalisen median käyttö sekä taloudellinen epävarmuus ovat voimistaneet. Sosiaaliseen mediaan on muodostunut erityisesti miesten suosimia sivustoja ja vaikuttajia, joiden sisältö on naisvihamielistä tai patriarkaalista. Tämä on myös saattanut järkyttää conserva-

tiiviseen ajatteluun taipuvaisia miehiä, joiden mielestä miehen kuuluu olla naista korkeammassa asemassa työmarkkinoilla, toimia perheen päänä ja päättää asioista. Tästä näkökulmasta naisten vapaus, itsenäisyys ja itsellisyys voidaan kokea uhkana, koska sen vuoksi he eivät enää ole taloudellisesti riippuvaisia miehistä eivätkä siten tarvitse esimerkiksi parisuhdetta osaksi elämäänsä samalla tavalla kuin aiempina vuosikymmeninä.

Moderni sukupuolikuilu ilmentyy Suomessa hyvin tyypilliseen länsimaiseen tapaan. Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset osoittavat, että 1940-luvulla tai aiemmin syntyneet naiset ovat aavistuksen verran jopa vastaavana aikana syntyneitä miehiä oikeistolaisempia, siinä missä 1950- ja 1960-luvuilla syntyneillä ei havaita sukupuolieroja vasemmisto-oikeisto-sijoittumisessa (Isotalo et al., 2024). Sen sijaan 1980-, 1990- ja 2000-luvulla syntyneet naiset ovat orientaatioltaan vasemmistolaisempia kuin vastaavan ikäiset miehet, ja erot olivat suurimmillaan näissä ikäkohorteissa varsinkin vuoden 2023 vaalien aikaan. Lisäksi erityisesti 1970-luvulta eteenpäin syntyneet miehet kannattavat julkisen sektorin pienentämistä selvästi useammin kuin samanikäiset naiset. Kysymys on ennen kaikkea siitä, että 1970-luvulla ja sen jälkeen syntyneet naiset vastustavat julkisen sektorin pienentämistä voimakkaammin kuin vanhemmat naisikäluokat. Nuoriin ikäkohortteihin kuuluvien naisten vahvat näkemykset myös ympäristö- ja seksuaalivähemmistökysymyksissä aiheuttavat sen, että heidän arvoeronsa saman kohortin miehiin ovat isommat kuin arvoerot vanhemmissa kohorteissa (Isotalo et al., 2024).

Eduskuntavaaliehdokkaiden poliittiset arvo-orientaatiot

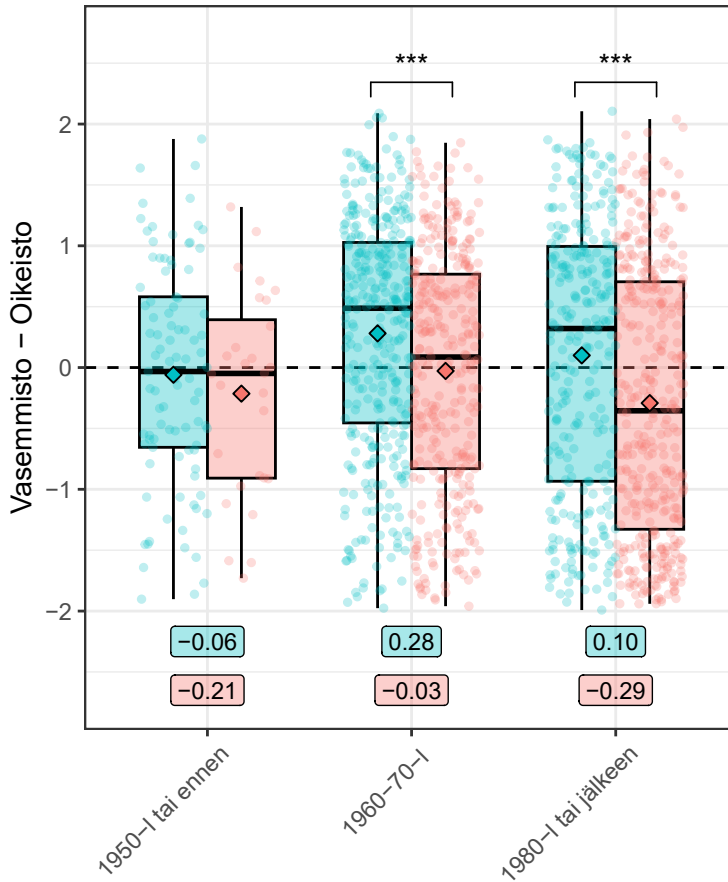
Seuraavaksi tarkastelemme modernin sukupuolikuilun ilmenemistä vasemmisto-oikeisto- ja *GAL-TAN*-ulottuvuuksilla vertaamalla mies- ja naisehdokkaita toisiinsa yleisellä tasolla sekä puolueittain. Puolueista tarkastelussa ovat kaikki eduskuntapuolueet pois lukien yhden kansanedustajan Liike Nyt. Tämän lisäksi tarkastelemme sukupuolikuilua ehdokkaiden syntymäkohortit huomioiden. Vertaamme 1950-luvulla tai aiemmin syntyneitä 1960- ja 1970-luvulla syntyneisiin sekä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneisiin ehdokkaisiin.

Ehdokkaiden vasemmisto-oikeisto- ja *GAL-TAN*-sijainnit arvoasteikoilla on laskettu ehdokkaiden Helsingin Sanomille antamien vaalikonevastausten perusteella (ks. HS, 2023). Tässä analyysissä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden muodostavat sosioekonomiset valtion talouteen, sosiaaliturvaan tai verotukseen liittyvät vaalikonevääntämät. *GAL-TAN*-ulottuvuus puolestaan muodostuu vaalikonevääntämistä, jotka koskevat muun muassa ympäristöarvoja, maahanmuuttoa, kansallismielisyyttä ja autoritäärisiä arvoja sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä (ks. liitetaulukko 9A1.) Ulottuvuuden *GAL*-pääty viittaa arvoliberaaliin ja ympäristömyönteiseen ajatteluun siinä missä *TAN*-päätyyn sijoittuvan ehdokkaan asenteissa korostuvat konservatiiviset, autoritääriset ja kansallismieliset arvot.

Vaalikoneaineiston ehdokaskattavuus on korkea: usean puolueen ehdokkaista jopa yli 90 prosenttia täytti Helsingin Sanomien vaalikoneen. Tiedot aineiston kattavuudesta on taulukoitu liitetaulukkoon 9A2.¹ Ehdokkaiden virallinen sukupuoli- ja syntymävuositiedot ovat peräisin oikeusministeriön vaalitilastoista. Ehdokkaiden syntymävuoden suhteen voi esiintyä yhden vuoden epätarkkuutta, sillä se on laskettu vähentämällä luvusta 2023 ehdokkaan ikä. Ehdokasmäärät sukupuolen, syntymäkohortin ja puoluetustaan mukaan on taulukoitu liitetaulukkoon 9A3. Huomioitavaa on, että 1940- tai 1950-luvulla syntyneitä ehdokkaita ja vaalikoneeseen vastanneita (n=121) on huomattavasti vähemmän kuin 1960- tai 1970-luvulla syntyneitä (n=688) tai 1980-luvulta eteenpäin syntyneitä (n=665). Pienien ryhmäkokojen vuoksi puoluetasoiset analyysit 1940- ja 1950-luvulla syntyneiden osalta perustuvat siis lukumääräisesti pieneen joukkoon, vaikka aineiston kattavuus on yleisesti erinomainen.

Kuviossa 9.1 tarkastellaan kaikkien vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden vasemmisto-oikeisto-sijaintia sukupuolen ja syntymävuosikohortin kautta. Tulokset osoittavat, että 1940- ja 1950-luvuilla syntyneissä ehdokkaissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja naisten ja miesten välillä. Sekä 1960- tai 1970-luvulla syntyneissä että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneissä on sukupuolittaisia eroja, mutta niiden profiilit ovat toisistaan poikkeavia. 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat sijoittuvat hyvin lähelle ulottuvuuden keskikohtaa, ja miehet ovat tässä kohortissa oikeistolaisempia kuin muissa kohorteissa. 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miehet eivät ole niin oikeistolaisia, mutta naiset ovat muita kohortteja vasemmistolaisempia. Tulos täsmää muidenkin länsimaiden kuin Suomen äänestäjäkunnista tehtyihin havaintoihin (Evans, 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Täten 1960- tai 1970-luvulla syntyneet miesehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet naisehdokkaat ovat kauimpana toisistaan vasemmisto-oikeisto-kysymyksissä.

¹ Ehdokkaiden arvopositiot on laskettu hyödyntämällä konfirmatorista faktorianalyysiä, jossa olivat mukana kahdeksan eduskuntapuolueen ehdokkaat. Faktorianalyysin pohjalta ehdokkaille on laskettu faktoripisteet hyödyntämällä regressiomenetelmää. Nämä poikkeavat hiukan Helsingin Sanomien arvokartan pisteistä. Eron selittää se, että Helsingin Sanomien arvokartta muodostuu kaikkien ehdokkaiden vastauksista ja Helsingin Sanomien arvokartassa arvoakselit on pakotettu samanpituiseksi. Lisäksi lasten kasvatusta koskeva väittämä on tämän luvun analyysissä otettu osaksi GAL-TAN-ulottuvuuden muodostavaa liberaali-konservatiivi-akselia.

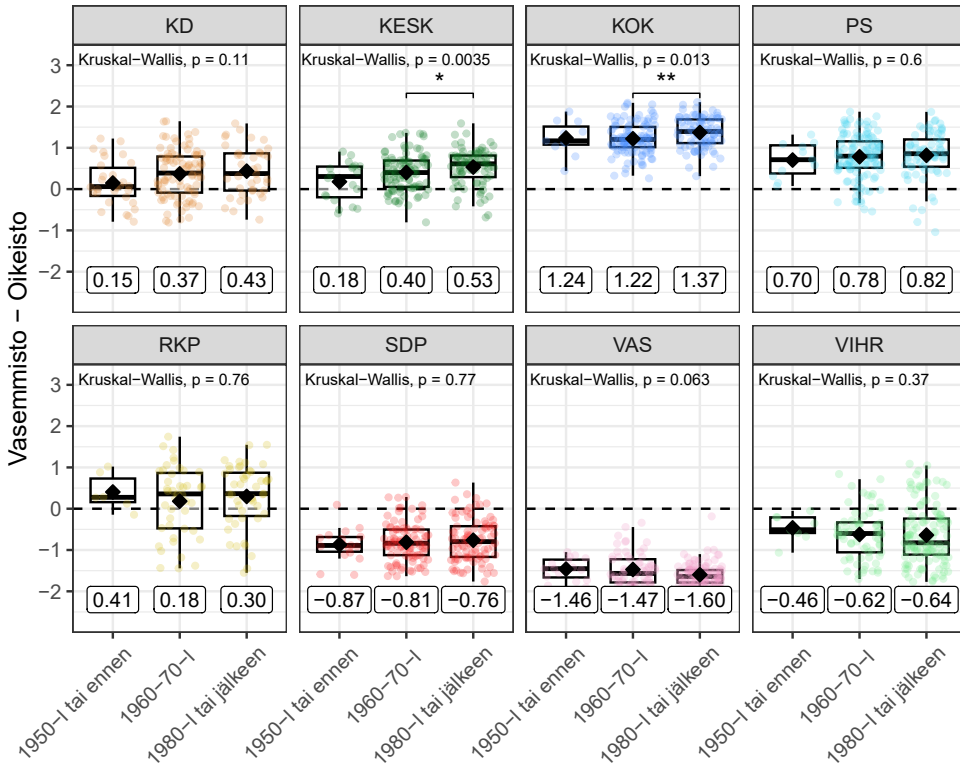
Kuvio 9.1. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella syntymävuosikohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kuviossa 9.2 on esitetty ehdokkaiden sijainnit vaalikonevastauksista muodostetulla vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueittain kolmessa syntymävuosikymmenkohortissa. Kokoomuksen ehdokkaat ovat kaikkein oikeistolaisimpia kussakin kohortissa ja vastaavasti perussuomalaisten toiseksi oikeistolaisimpia. Lisäksi keskustalaiset ehdokkaat sijoittuvat poliittisesta keskustasta oikealle.

Vasemmistoliiton ehdokkaat ovat selkeästi kaikkein vasemmistolaisimpia kaikissa syntymävuosikymmenkohorteissa. SDP:n 1950-luvulla tai aikaisemmin sekä 1960- tai 1970-luvuilla syntyneet ehdokkaat sijaitsivat vihreitä enemmän vasemmalla, mutta 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden ehdokkaiden sijainti on SDP:ssä ja vihreissä lähes identtisen vasemmistolainen. Tulosten pääpiirteet vastaavat puolueiden äänestäjäkuntien profiilia (Isotalo et al., 2023).

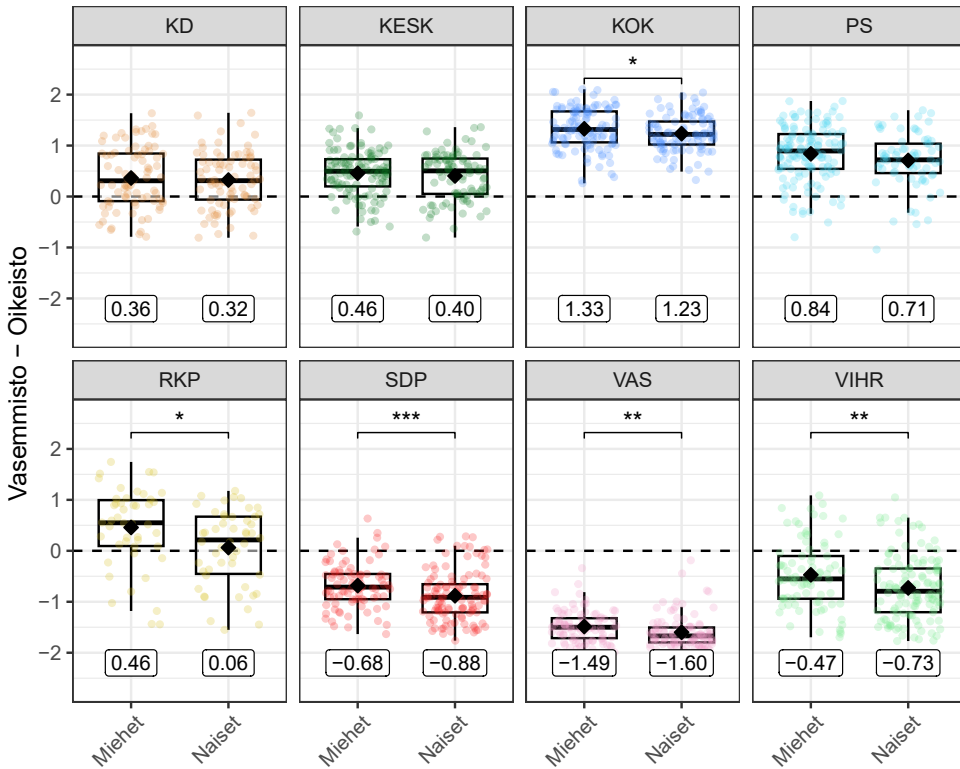
Kuvio osoittaa lisäksi, että kuudesta suurimmasta puolueesta vain keskustan ja kokoomuksen sisällä muodostuu tilastollisesti merkitseviä eroja eri kohorttien välille. Sekä keskustassa että kokoomuksessa 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ovat hieman enemmän oikeistolaisia kuin vanhempiin kohortteihin kuuluvat eh-

dokkaat. Vasemmisto-oikeisto-orientaation sukupolvierot ovat puolueiden ehdokasjoukkojen sisällä siis varsin pieniä.

Kuvio 9.2. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen ja syntymäkohortin mukaan.

Kuviossa 9.3 on esitetty mies- ja naisehdokkaiden sijainnit vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueittain. Tilastollisesti merkitsevimmät erot muodostuvat SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden sisälle, joissa kaikissa naiset ovat miehiä vasemmistolaisempia, vaikkakin myös miesten vasemmistolainen positio on selkeä. Tulos vahvistaa, että naisten vahva vasemmistolaisuus näkyy paitsi äänestäjä- myös ehdokastasolla (vrt. Isotalo et al., 2024). RKP:n naisehdokkaat ovat kaikkein lähimpänä ulottuvuuden keskikohtaa, minkä vuoksi heidän eronsa RKP:n oikeistolaisiin miesehdokkaisiin on tilastollisesti merkitsevä. Lisäksi kokoomuksen miesehdokkaat ovat hieman oikeistolaisempia kuin puolueen naisehdokkaat.

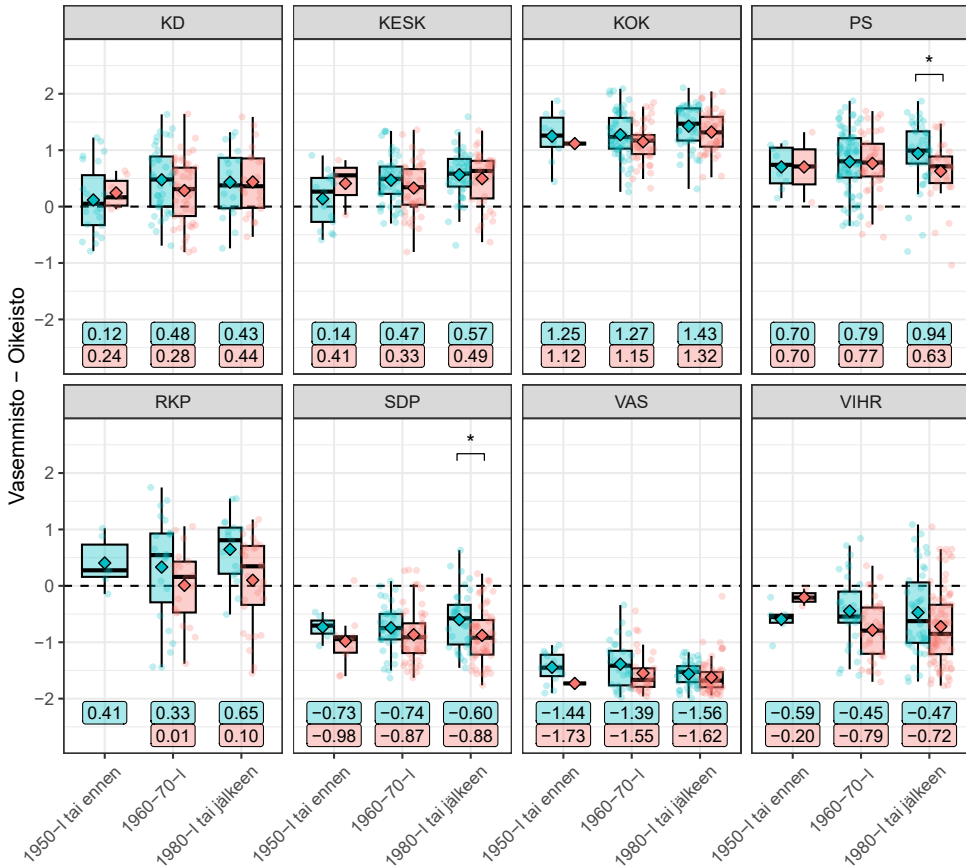
Kuvio 9.3. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen ja sukupuolen mukaan.

Kuviossa 9.4 yhdistetään kuvioiden 2 ja 3 tarkastelut: sijaintia tarkastellaan sukupuolen mukaan eri syntymäkohorteissa. Keskustan ja kokoomuksen sisällä ei ole sukupuolten välistä tilastollisesti merkitsevää vasemmisto-oikeisto-kuilua yhdessäkään syntymäkohortissa. Näiden kahden puolueen sisäiset eroavaisuudet ovat siis vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella identtiset: vain 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet eroavat muista hieman oikeistolaisemmalla orientaatiollaan sukupuolen ollessa merkityksetön tekijä.

Perussuomalaisista voidaan havaita, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat ovat oikeistolaisempia kuin vastaavan ikäiset naiset. Tämä tulos ei kuitenkaan johdu siitä, etteivätkö perussuomalaiset nuoret naisehdokkaat olisi selkeästi oikeistolaisia – päinvastoin, sillä heidän sijaintinsa oikeistossa on vankku-maton. Kyse on siitä, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet perussuomalaiset miesehdokkaat ovat erityisen oikeistolaisia. Perussuomalaisten kohdalla näkyy siis nuorten miesten oikeistolaistuminen (ks. Mannerström et al., 2020).

SDP:n ehdokasjoukossa 1950-luvulla tai aiemmin syntyneet naiset sekä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet naiset ovat vastaavan ikäisiä miesehdokkaita hieman vasemmistolaisempia. Vastaavaa eroa ei nähdä 1960- tai 1970-luvulla syntyneitä ehdokkaita tarkasteltaessa. Vihreissä 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat ovat puolestaan hieman vasemmistolaisempia kuin vastaavan ikäiset miesehdok-

kaat. Vasemmistoliitossa samanlainen ero on 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden nais- ja miesehdokkaiden välillä. Kuva ei siis ole yhdenmukainen eivätkä erot ole kovinkaan suuria, mutta suunta on kuitenkin sama: yhdessäkään vasemmalle sijoittuvassa puolueessa minkään ikäiset miesehdokkaat eivät ole vasemmistolaisempia kuin naiset. Sama pätee myös toisinpäin: yhdessäkään oikealle sijoittuvassa puolueessa minkään ikäiset naisehdokkaat eivät ole oikeistolaisempia kuin miehet.

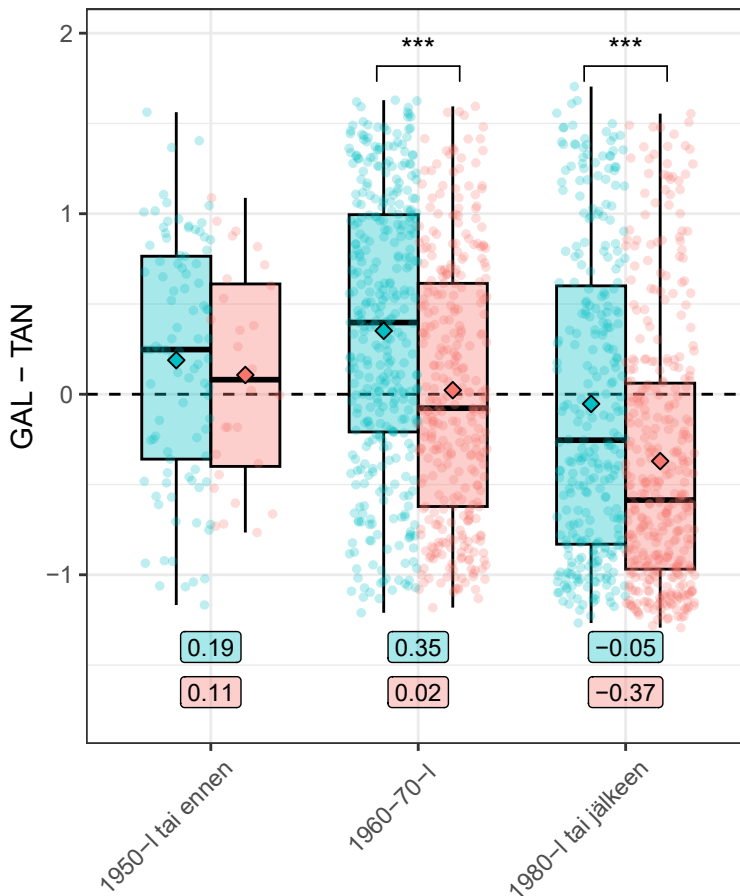

Kuvio 9.4. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen, syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kuviossa 9.5 tarkastellaan vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden sijaintia sosiokulttuurisella ulottuvuudella sukupuolen ja syntymävuosikohortin kautta. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden tapaan 1940- ja 1950-luvuilla syntyneissä ehdokkaissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja naisten ja miesten välillä. Myös 1960- tai 1970-luvulla syntyneiden ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden osalta tulokset noudattelevat samaa logiikkaa kuin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella. 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat sijoittuvat hyvin lähelle ulottuvuuden keskikohtaa, ja miehet ovat tässä kohortissa kaikkein eniten perinteiden, auktoriteettien ja kansallisten arvojen kannattamisen puolella. 1980-luvulla tai myöhemmin synty-

neet naiset ovat puolestaan hyvin vahvasti liberaalien arvojen puolella verrattuna samanikäisiin miehiin. Täten 1960- tai 1970-luvulla syntyneet miesehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet naisehdokkaat ovat kauimpana toisistaan vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden tapaan myös sosiokulttuurisissa kysymyksissä.

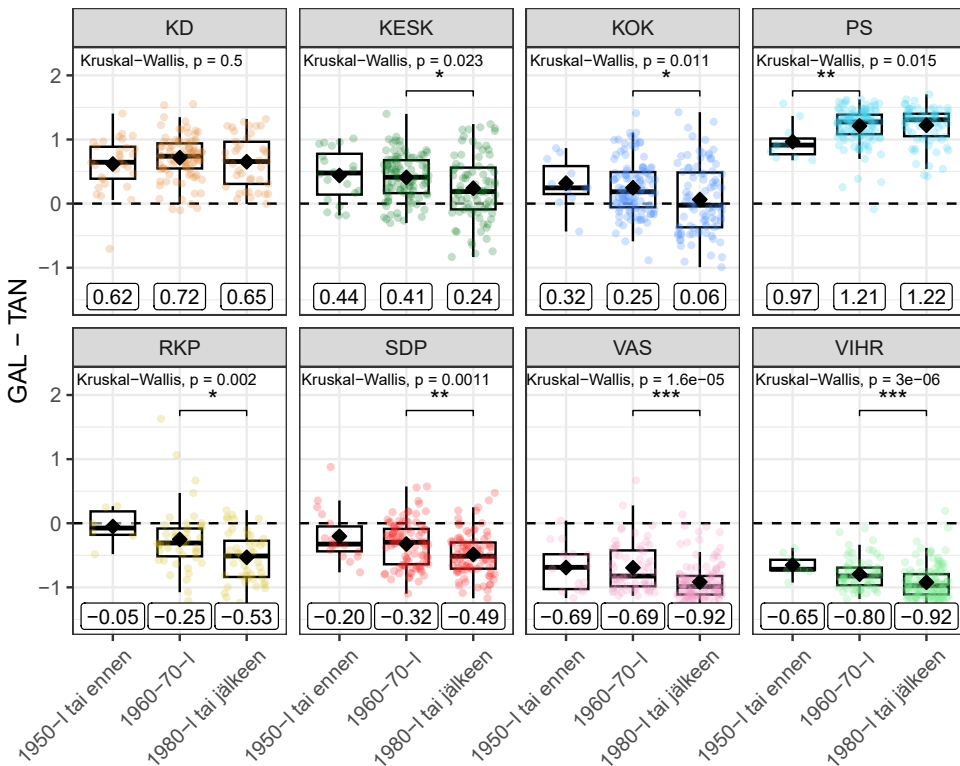
Kun kohortteja vertaillaan kokonaisuuksina keskenään, ilmenee, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ehdokkaat poikkeavat heitä vanhemmista ehdokkaista tilastollisesti merkitsevästi liberaalimmalla orientaatiollaan. 1950-luvulla tai aiemmin sekä 1960- tai 1970-luvulla syntyneiden ehdokkaiden orientaatiot ovat sen sijaan keskenään hyvin samanlaisia. Tulos on mielenkiintoinen, sillä tutkimuskirjallisuuden mukaan sukupolvet ovat tulleet liberaalimmiksi sukupolvi sukupolvelta (esim. Tormos, 2012, 2020).

Kuvio 9.5. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kuviossa 9.6 on esitetty ehdokkaiden sijainnit puolueittain edellä käsitellyissä ikäkohorteissa. GAL-TAN-ulottuvuus tuo sukupolvikuilun selvemmin esiin kuin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus. Vasemmistoliiton, vihreiden, SDP:n, keskustan

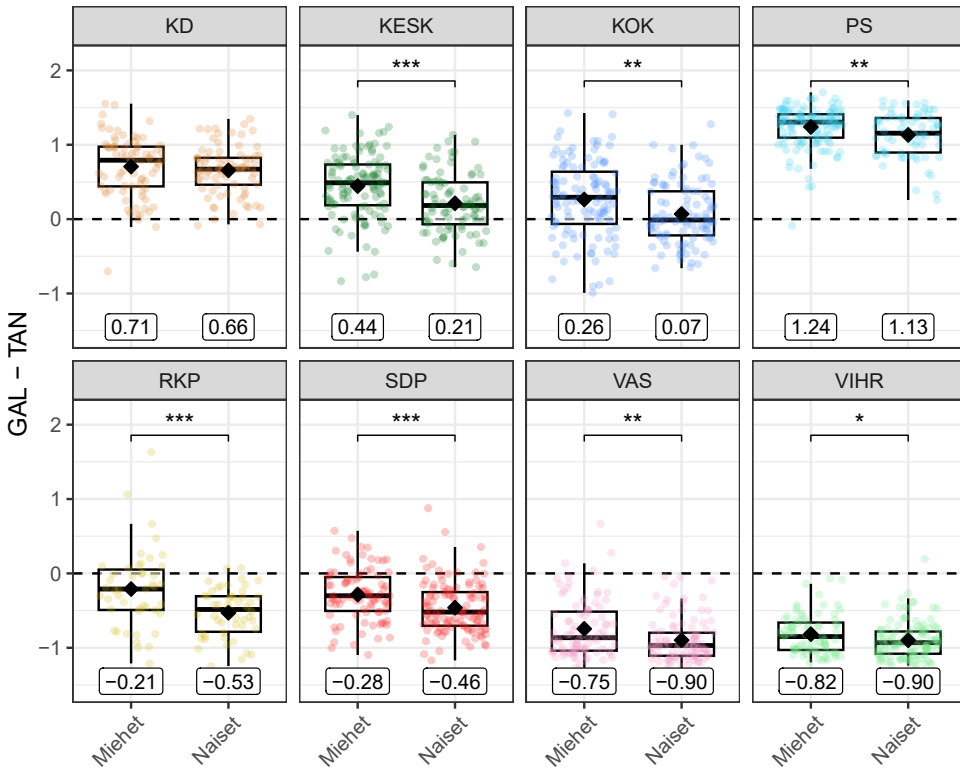
ja kokoomuksen 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ehdokkaat kannattavat enemmän vihreitä ja liberaaleja arvoja ja vaihtoehtoisia elämäntyyliä kuin vanhemmat ikäluokat. Vain perussuomalaisten ehdokkaat tekevät poikkeuksen. Heidän joukossaan 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ovat päinvastoin konservatiivisempia sekä autoritäärisiä ja kansallismielisiä arvoja kannattavia kuin 1950-luvulla tai aiemmin syntyneet. 1960- tai 1970-luvulla syntyneisiin tilastollisesti merkitsevää eroa ei muodostu. Tulos voi osin selittyä sillä, että 1950-luvulla tai aiemmin syntyneet ovat kasvaneet aikuisiksi aikana, jolloin perussuomalaisten edeltäjä SMP nousi Suomen poliittiselle kartalle. SMP poikkesi puolueprofiililtaan nykyisistä perussuomalaisista esimerkiksi siinä, että se piti esillä vähäosaisen kansanosan asiaa ja korosti valtion vastuuta kansalaisten hyvän elämän edellytyksistä. Sosiokulttuuriset teemat eivät tuolloin olleet vielä vahvasti pinnalla (ks. Arter, 2016; Virtanen, 2018). Nykyisin agendalla ovat muun muassa maahanmuuton vastustaminen ja kansallismielinen maailmankuva (Hatakka, 2019), mikä voi osaltaan selittää 1960-luvulta eteenpäin syntyneiden vahvempaa profiloitumista autoritääristen, nationalististen ja konservatiivisten arvojen puolustajina.²

Kuvio 9.6. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella puolueen ja syntymäkohortin mukaan.

² Perussuomalaisten nykyisestä eduskuntaryhmästä vain Ritva Elomaa, Jari Koskela ja Veijo Niemi ovat syntyneet ennen 1960-lukua.

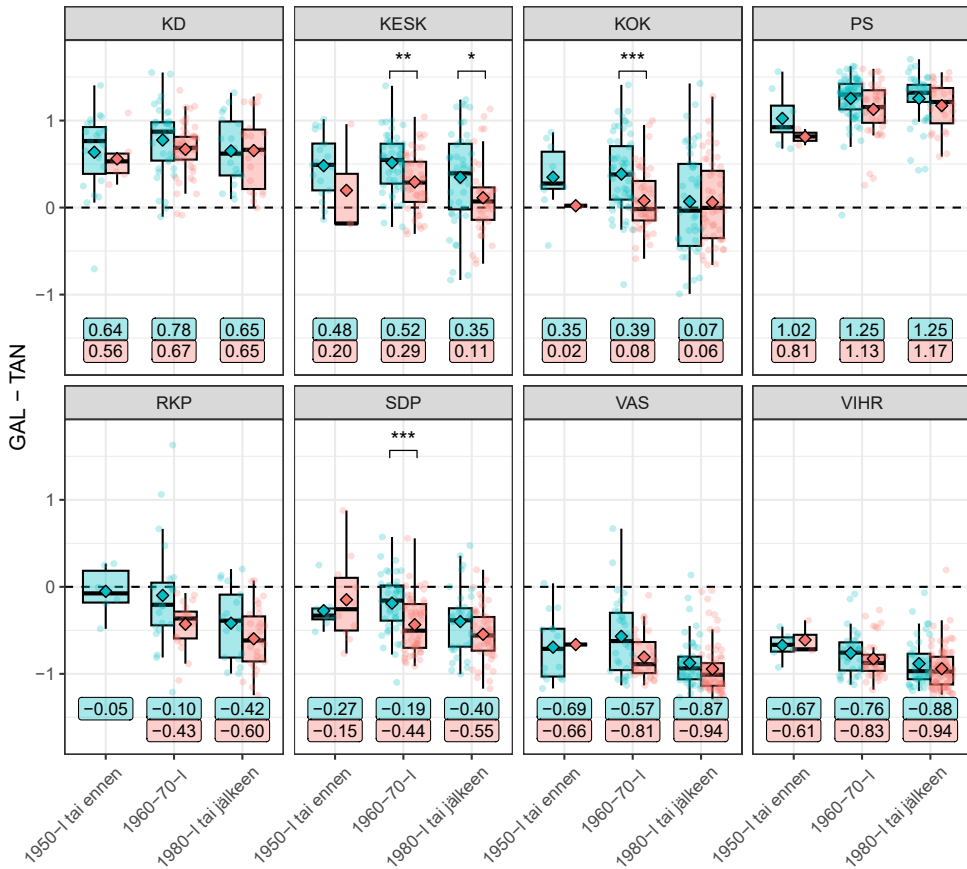
Kuviossa 9.7 on esitetty mies- ja naisehdokkaiden sijainnit puolueittain *GAL-TAN*-ulottuvuudella. Tilastollisesti merkitseviä eroja tulee kaikkien puolueiden sisällä KD:tä lukuun ottamatta. Kaikissa muissa puolueissa miehet ovat naisia konservatiivisempia ja enemmän autoritäärisiä ja kansallismielisiä arvoja kannattavia. Isoimmat erot muodostuvat RKP:n ja keskustan sisälle. Lähimpänä ulottuvuuden keskohtaa ovat kokoomuksen naisehdokkaat. Vasemmistoliiton ja vihreiden jakaumat ovat keskenään hyvin samankaltaiset sekä miehissä että naisissa, mikä jatkaa puolueiden samankaltaistumisesta tehtyjen havaintojen listaa (ks. Westinen, 2015, 2016; Suuronen et al., 2020; Paloheimo, 2024).

Kuvio 9.7. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella *GAL-TAN*-ulottuvuudella puolueen ja sukupuolen mukaan.

Kuviosta 9.8 nähdään, että suomalaisen ja kansainvälisen kirjallisuuden havainnot vanhempien ikäpolvien, 1940- ja 1950-luvulla syntyneiden naisten, konservatiivisuudesta (ks. esim. Randall, 1987) eivät päde kuuden suurimman suomalaispuolueen ehdokkasiin. Naisehdokkaat sijoittuvat *GAL-TAN*-ulottuvuudelle samaan kohtaan kuin vastaavaan kohorttiin kuuluvat miehetkin. Toisaalta 1960- tai 1970-luvulla syntyneet miesehdokkaat ovat naisehdokkaita enemmän konservatiivisia, autoritäärisiä ja kansallismielisiä arvoja kannattavia kaikissa puolueissa kristillisdemokraatteja ja vihreitä lukuun ottamatta. Isoimmat erot muodostuvat kokoomuksen, SDP:n ja keskustan sisällä eli niissä puolueissa, joiden ydinkysymykset eivät ole

kuuluneet liberaali-konservatiivi-ulottuvuuteen. 1980-luvulla syntyneissä sukupuolen mukaisia eroja ei sen sijaan ole lukuun ottamatta keskustaa, jossa miesehdokkaat ovat hiukan lähempänä ulottuvuuden *TAN*-päätyä kuin naisehdokkaat.

Kuvio 9.8. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella *GAL-TAN*-ulottuvuudella puolueen, syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kaikkiaan puolueiden ehdokkaiden sijainnit *GAL-TAN*-ulottuvuudella ovat varsin johdonmukaisia. Keskustan ehdokkaat ovat lähempänä *TAN*-päätyä, kuten myös kokoomuslaiset, jotka tosin sijaitsevat hieman keskustalaisia lähempänä ulottuvuuden keskikohtaa. Perussuomalaisien ehdokkaat ovat hyvin konservatiivisia, autoritäärisiä ja kansallismielisiä. Vasemmistoliiton ja vihreiden ehdokkaiden väliset erot vihreiden ja liberaalien arvojen kannattajina ovat marginaalisia, mikä on hyvä lisäindikaattori puolueiden samankaltaistumisesta (ks. Westinen, 2015, 2016; Suuronen et al., 2020; Paloheimo, 2024). Sosialidemokraattien ehdokkaat sijaitsevat samalla suunnalla, mutta lähempänä ulottuvuuden keskikohtaa.

Kokonaisuudessaan tulokset osoittavat, että vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella ei ole systemaattista sukupolvi- tai sukupuolikuilua eduskuntapuolueiden eh-

dokkaiden välillä. GAL-TAN-ulottuvuudella sen sijaan on selkeä ja systemaattinen sukupolvien välinen kuilu; nuorimmat kohortit ovat vanhempia liberaalimpia ja vihreämpiä, perussuomalaisten ehdokkaita lukuun ottamatta (ks. myös Liitekuvio 9A1).

Päätelmät

Suomalainen politiikka on muuttunut 2010- ja 2020-luvun aikana perustavanlaatuisesti 2000-luvun alkuun verrattuna. Vielä 2000-luvun alussa maamme poliittista järjestelmää hallitsivat vanhat jakolinjat ja sementoituneelta tuntunut kolmen suuren puolueen (SDP, keskusta ja kokoomus) hallitsema puoluejärjestelmä. Enemmistöhallituskoalitioiden muodostamisen logiikka oli toistuva: niihin tarvittiin kaksi kolmesta suuresta ja joitakin apupuolueita. Vuoden 2011 eduskuntavaalit muuttivat tämän järjestyksen, kun perussuomalaiset nousi suureksi puolueeksi. He nostivat poliittiselle agendalle voimakkaasti sosiokulttuurisia ja identiteettipoliittikkaan liittyviä kysymyksiä, minkä seurauksena aikaisemman pragmaattisen eliittitason konsensuksen tilalle ovat tulleet perustavanlaatuiset näkemyserot kulttuurisista ja symbolisista asioista, loputtomat somekiistat ja suoranainen vastenmielisyyys poliittista vastapuolta kohtaan (Hatakka, 2019; Westinen et al., 2020). Sukupuoli- ja sukupolvierot ovat kiristäneet näkemyseroja äänestäjäkunnissa (Isotalo et al., 2024), ja tämä luku osoittaa, että sama pätee myös ehdokastasolla.

On kuvaavaa, että suurimmat erimielisyydet eduskuntavaalien ehdokaskunnassa muodostuvat 1960- tai 1970-luvulla syntyneiden oikeistolaisten, perinteisiin arvoihin ja auktoriteetteihin uskovien miesten ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden vasemmistolaisten, liberaalien ja ympäristönsuojelumielisten naisten välille. 1960- ja 1970-luvulla syntyneet miehet ovat sosiaalistuneet oman aikansa arvomaailmaan, ja osa heistä on omaksunut maailmankuvan, joka poikkeaa selkeästi monien nuorimpien sukupolvien naisten omaksumasta maailmankuvasta. Asetelma kietoutuu myös pidempiaikaiseen kysymykseen siitä, että nuoret naiset ovat kokeneet edustavansa eri todellisuutta myös sikäli, että heitä vanhemmat miehet ovat käyttäneet valta-asemaansa korostaen miesten ja naisten perinteisiä rooleja, joissa mies on toiminnallisesti yhteiskunnan eri hierarkioissa ylempänä ja joissa nainen kohtaa esimerkiksi vähättelyä ja tytöttelyä (Talvitie, 2013). Millenniaalien ja Z-sukupolven (jotka ovat 1980-luvulla ja myöhemmin syntyneitä) yksi sukupolvikokemus on ollut #Metoo-liike, jossa naiset ovat nostaneet esille itsemääräämisoikeutensa sekä mahdollisuutensa muodostaa itselleen sopivia elämänpolkuja (Evans, 2024).

Puoluepoliittisesti on huomattavaa, että perussuomalaisten eduskuntaryhmässä 1960- tai 1970-luvulla syntyneillä miehillä on vahva edustus, kuten myös vihreiden ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmissä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneillä naisilla. Vihreiden eduskuntaryhmästä kuusi kolmestatoista ja vasemmistoliitossa viisi yhdestätoista edustajasta on tähän syntymävuosikohorttiin (1980-) kuuluvia naisia. Perussuomalaisissa puolestaan puolueen 45 kansanedustajasta 17 on 1960-

tai 1970-luvulla syntyneitä miehiä. Myös puheenjohtajatasolla skisma muodostui jonkin aikaa näiden kahden leirin vastakkaiseksi, kun Jussi Halla-aho (s. 1971), Maria Ohisalo (s. 1985) ja Li Andersson (s. 1987) olivat vallassa samanaikaisesti 2010- ja 2020-lukujen taitteessa.

Erotukseksi edellä mainitusta vastakkainasettelusta 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat eivät ole kaukana toisistaan arvomaailmansa suhteen, vaan melko lähellä toisiaan.

Sukupuolikuilut vallitsevat sekä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella että sosio-kulttuurisella *GAL-TAN*-ulottuvuudella myös edellä mainittujen kohorttien sisällä. On kuitenkin huomionarvoista, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat eivät ole kokonaisuudessaan erityisen konservatiivisia. Kun tutkimuskirjallisuudessa on puhuttu uuskonservatismiin noususta yhteiskunnissa, on hyvä muistaa, että se on näkynyt lähinnä populististen laitoikeistolaisten puolueiden nousussa eikä laajalti koko väestön tai kohorttien arvomaailmassa. Tutkimuksemme osoittaa, että perussuomalaisissa nuorten ikäpolvien miesehdokkaissa näkyy autoritääristen, perinteisten ja nationalististen arvojen kannatus, mutta se ei koske pelkästään heitä, vaan myös puolueen nuoret naisehdokkaat ovat samalla aaltopituudella.

Eduskuntapuolueiden ehdokaslistat ovat myös sisäisesti melko yhtenäisiä arvomaailmaltaan. Yhdessäkään puolueessa ei ole erityisen syvää sisäistä sukupuoli- ja sukupolvikuilua vasemmisto-oikeisto- tai liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella. Tässä mielessä puolueet ovat onnistuneet turvaamaan sisäisen yhtenäisyytensä (ks. Hazan & Rahat, 2010). Ne eivät ole ideologisesti hajanaisia ja liiallisesti kaikkia äänestäjiä tavoittelevia yleispuolueita (ks. Krouwel, 2003), ja siten ne tarjoavat äänestäjälle kohtalaisen varman lupauksen siitä, millaisiin arvoihin niiden tavoitteleva politiikka perustuu.

Lähteet

- Aardal, B. & van Wijnen, P. (2005). Issue Voting. Teoksessa J. Thomassen (toim.), *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies* (s. 192–212). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199273219.001.0001>
- Alexander, A., Charron, N. & Off, G. (2024). For every action a reaction? The polarizing effects of women's rights and refugee immigration: A survey experiment in 27 EU member states. *European Journal of Political Research*, 63(4), 1557–1577. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12664>
- Arter, D. (2016). *Scandinavian politics today*. 3. painos. Manchester University Press.
- Bartels, L. M. & Jackman, S. (2014). A generational model of political learning. *Electoral Studies*, 33, 7–18. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.004>
- Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology*, 31, 47–74. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100054>
- Bornschier, S. (2010). *Cleavage politics and the populist right: The new cultural conflict in Western Europe*. Temple University Press.
- Burn-Murdoch, J. (26.1.2024). A new global gender divide is emerging. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/29fd9b5c-2f35-41bf-9d4c-994db4e12998>
- Erikson, R. S. & Stoker, L. (2011). Caught in the Draft: The Effects of Vietnam Draft Lottery Status on Political Attitudes. *American Political Science Review*, 105(2), 221–237. <https://doi.org/10.1017/S0003055411000141>
- Evans, A. (2020). *The Great Gender Divergence*. Princeton University Press. <https://press.princeton.edu/news/the-great-gender-divergence>
- Evans, A. (27.1.2024). *What Prevents & What Drives Gendered Ideological Polarisation?* <https://www.ggd.world/p/what-prevents-and-what-drives-gendered>
- Franklin M. N., Mackie T. & Valen, H. (toim.). (1992). *Electoral change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries*. Cambridge University Press.
- Giger, N. (2009). Towards a modern gender gap in Europe? A comparative analysis of voting behavior in 12 countries. *The Social Science Journal*, 46(3), 474–492. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2009.03.002>
- Grasso, M. T. (2011). *Political Participation in Western Europe*. Akateeminen väitöskirja. Oxfordin yliopisto.
- Grasso, M. T. (2014). Age, period and cohort analysis in a comparative context: Political generations and political participation repertoires in Western Europe. *Electoral Studies*, 33, 63–76. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.003>
- Grasso, M. T. (2016). *Generations, Political Participation and Social Change in Western Europe*. Routledge.
- Grasso, M. T., Farrall, S., Gray, E., Hay, C. & Jennings, W. (2019). Thatcher's Children, Blair's Babies, Political Socialization and Trickle-down Value Change: An Age, Period and Cohort Analysis. *British Journal of Political Science*, 49(1), 17–36. <https://doi.org/10.1017/S0007123416000375>

- Halman, L. (2009). Political Values. Teoksessa R. J. Dalton & H.-D. Klingemann (toim.), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 305–322). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhob/9780199270125.003.0016>
- Harteveld, E., Dahlberg, S., Kokkonen, A. & van der Brug, W. (2019). Gender Differences in Vote Choice: Social Cues and Social Harmony as Heuristics. *British Journal of Political Science*, 49(3), 1141–1161. <https://doi.org/10.1017/S0007123417000138>
- Hatakka, N. (2019). *Populism in the hybrid media system: populist radical right online counter publics interacting with journalism, party politics, and citizen activism*. Väitöskirja. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7793-2>
- Hazan, R. Y. & Rahat, G. (2010). *Democracy within Parties: Candidate Selection Methods and Their Political Consequences*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199572540.001.0001>
- Helsingin Sanomat (2023). *Eduskuntavaalit 2023: Tervetuloa vaalikoneeseen!* <https://www.vaalikone.fi/eduskunta2023/hs>
- Heywood, A. (2003). *Political ideologies*. 3. painos. Palgrave Macmillan.
- Hooghe, L., Bakker, R., Brigevid, A., De Vries, C., Edwards, E., Marks, G., Rovny, J., Steenbergen, M. & Vachudova, M. (2010). Reliability and validity of the 2002 and 2006 Chapel Hill expert surveys on party positioning. *European Journal of Political Research*, 49(5), 687–703. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.01912.x>
- Inglehart, R. (1971). The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies. *American Political Science Review*, 65(4), 991–1017. <https://doi.org/10.2307/1953494>
- Inglehart, R. (1977). *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. Princeton University Press.
- Inglehart, R. & Klingemann, H.-D. (1979). Ideological conceptualization and value priorities. Teoksessa S. M. Barnes & M. Kaase (toim.), *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies* (s. 203–213). Sage.
- Inglehart, R. & Flanagan, S. C. (1987). Value Change in Industrial Societies. *American Political Science Review*, 81(4), 1289–1319. <https://doi.org/10.2307/1962590>
- Inglehart, R. & Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective. *International Political Science Review*, 21(4), 441–463. <https://doi.org/10.1177/0192512100214007>
- Isotalo, V., Helimäki, T., von Schoultz, Å. & Söderlund, P. (2023). *Suomalainen äänestäjä 2003–2023*. Vaalitutkimuskonsortio. <https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2024/03/2023-13-Suomalainen-aanestaja-2003%E2%80%932023.pdf>
- Isotalo, V., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024). Sukupuolikuilu arvoissa ja puoluevalinnassa 2000-luvulla. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 245–274). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kitschelt, H. (1995). *The Radical Right in Western Europe – A comparative analysis*. University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.14501>

- Knutsen, O. & Kumlin, S. (2005). Value orientations and party choice. Teoksessa J. Thomassen (toim.), *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies* (s. 125–166). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199273219.001.0001>
- Krouwel, A. (2003). Otto Kirchheimer and the catch-all party. *West European Politics*, 26(2), 23–40. <https://doi.org/10.1080/01402380512331341091>
- Laihiala, T., Kahma, N., Eskelinen, N., Ohisalo, M. & Saari, J. (2017). Onko hyvinvointivalttiolla tulevaisuutta? Nuorten mielipiteet ja hyvinvointivaltion muutos. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.), *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016* (s. 105–121). Nuorisotutkimusseura.
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967). Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction. Teoksessa S. M. Lipset & S. Rokkan (toim.), *Party Systems and Voter Alignments* (s. 1–64). The Free Press.
- Mannerström, R., Muotka, J., Leikas, S. & Lönnqvist, J.-E. (2020). Hyvin toimeentuleva, terve ja suvaitseminen – Suomalaisten nuorten poliittiset ideologiat asenneprofiileina tarkasteltuna. *Politiikka*, 62(1), 9–32. <https://doi.org/10.37452/politiikka.83247>
- Marks, G., Hooghe, L., Nelson, M. & Edwards, E. (2006). Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality. *Comparative Political Studies*, 39(2), 155–175. <https://doi.org/10.1177/0010414005281932>
- Miller, W. E. & Shanks, M. (1996). *The New American Voter*. Harvard University Press.
- Neundorff, A. & Niemi, R. G. (2014). Beyond political socialization: New approaches to age, period, cohort analysis. *Electoral Studies*, 33, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.012>
- Nuuttila, S. (7.2.2024). Railo repesi nuorten naisten ja miesten arvomaailmojen välille – tutkija näkee taustalla huolestuttavan kehityksen. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20073201>
- Paastela, J. & Paloheimo, H. (toim.). (2006). *Suomen puolueiden periaateohjelmat*. WSOY.
- Paloheimo, H. (2024). Puoluevalinta eri äänestäjäryhmissä. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 124–162). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Puttonen, M. (7.4.2024). Miksi nuoret naiset kallistuvat vasemmalle, miehet oikealle? Yksi jakaja on huoli huomisesta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/tiede/art-200010294523.html>
- Randall, V. (1987). *Women and Politics: An International Perspective*. University of Chicago Press.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes and values: a theory of organization and change*. Jossey-Bass.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Rovny, J. & Edwards, E. E. (2012). Struggle over Dimensionality: Party Competition in Western and Eastern Europe. *East European Politics and Societies*, 26(1), 56–74. <https://doi.org/10.1177/0888325410387635>
- Sourander, A. & Gilbert, S. (2024). Suomalaisnuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt. Mediatiedote. *Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus*. <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/suomalaisnuorten-ahdistuneisuus-on-lisaantynyt>

- Spierings, N. & Zaslove, A. (2017). Gender, populist attitudes, and voting: Explaining the gender gap in voting for populist radical right and populist radical left parties. *West European Politics*, 40(4), 821–847. <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1287448>
- Strijbis, O., Helmer, J. & de Wilde, P. (2020). A cosmopolitan–communitarian cleavage around the world? Evidence from ideological polarization and party–voter linkages. *Acta Politica*, 55(3), 408–431. <https://doi.org/10.1057/s41269-018-0122-0>
- Suuronen, A., Grönlund, K. & Sirén, R. (2020). Puolueiden äänestäjät. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 260–287). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Talvitie, E. (2013). *Keitäs tyttö kahvia: naisia politiikan portailla*. WSOY.
- Tiihonen, A., Borg, S. & Isotalo, V. (2025). Äänestäjien sosiodemografinen profiili sekä arvot ehdokasvalintojen taustalla. Teoksessa M. Kujanen & T. Raunio (toim.), *Presidentinvaalitutkimus 2024. Ehdokasvalinta, media ja kansansuosio* (s. 48–79) Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.1045.c2448>
- Tilley, J. (2002). Political Generations and Partisanship in the UK, 1964–1997. *Journal of the Royal Statistical Society Series A: Statistics in Society*, 165(1), 121–135. <https://doi.org/10.1111/1467-985X.00628>
- Tilley, J. & Evans, G. (2014). Ageing and generational effects on vote choice: Combining cross-sectional and panel data to estimate APC effects. *Electoral Studies*, 33, 19–27. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.007>
- Tormos, R. (2012). Postmaterialist Values and Adult Political Learning. Intracohort Value Change in Western Europe. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 140, 89–120. <https://doi.org/10.5477/cis/reis.140.201>
- Tormos, R. (2020). *The Rhythm of Modernization: How Values Change over Time*. Brill.
- Twenge, J. M. (2014). *Generation Me: Why Today's Young Americans Are More Confident, Assertive, Entitled - and More Miserable than Ever Before*. Atria.
- van der Eijk, C., Franklin, M., Mackie, T. & Valen, H. (2009). Cleavages, conflict resolution, and democracy. Teoksessa M. Franklin, T. Mackie & H. Valen (toim.), *Electoral change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries* (s. 403–426). 2. painos. ECPR Press. <https://hdl.handle.net/1814/13004>
- van Deth, J. W. & Scarbrough, E. (1995). The Concept of Values. Teoksessa J. W. van Deth & E. Scarbrough (toim.), *The Impact of Values* (s. 21–47). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198294751.001.0001>
- Virtanen, A. (2018). *Vennamo: mies ja hänen puolueensa*. Art House.
- Wass, H. & Kauppinen, T. M. (2024). Sukupuolisakset äänestyslipulla: sukupuolen ja iän yhteys äänestäjien poliittisiin valintoihin. Teoksessa A. Rajavuori (toim.), *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024* (s. 73–103). Kalevi Sorsa -säätio.
- Westinen, J. (2015). *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo Akademi University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-801-0>
- Westinen, J. (2016). Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 249–272). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

- Westinen, J., Pitkänen, V. & Kestilä-Kekkonen, E. (2020). Perussuomalaisten äänestäjäkunnan muutos 2011–2019. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 307–331). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Ylisalo, J. (2024). Asiakysymysäänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 290–312). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>

Liitteet

Liitetaulukko 9A1. Helsingin Sanomien 2023 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämät ja niiden luokittelu ideologisiin ulottuvuuksiin.

Nro	Ylempi ulottuvuus	Alempi ulottuvuus	Väittämä
1	-	-	Ukrainaa on tuettava sodassa ja jälleenrakennuksessa kustannuksista huolimatta.
2	-	-	Suomen on käytettävä puolustukseen rahaa vähintään Naton tavoitteen verran.
3	-	-	Peruskoulussa pitää rajoittaa lailla oppilaiden määrää yhtä opettajaa kohti, vaikka se tarkoittaisi säästöjä muualta, veronkorotuksia tai lisää velkaa.
4	GAL-TAN	Arvoliberaali-Arvokonservatiivi	Suomeen on perustettava huumeiden käyttöhuoneita.
5	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion on annettava suunniteltua enemmän rahaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon, vaikka se tarkoittaisi säästöjä muualta, veronkorotuksia tai lisää velkaa.
6	GAL-TAN	Arvoliberaali-Arvokonservatiivi	Nuorisorikollisuutta on pyrittävä kitkemään ensisijaisesti muilla keinoilla kuin rangaistuksia koventamalla.
7	Vasemmisto-Oikeisto		Työttömiä pitää saada nykyistä enemmän töihin heikentämällä ansiosidonnaista työttömyysturvaa.
8	Vasemmisto-Oikeisto/GAL-TAN	Kansainvälinen-Kansallinen	Suomeen on houkuteltava aktiivisemmin ulkomaisia työntekijöitä.
9	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion velkaantumista tulee hillitä, vaikka se merkitsi leikkauksia etuuksiin tai palveluihin.
10	Vasemmisto-Oikeisto		Palkkojen verotusta pitää alentaa, vaikka se johtaisi palveluiden leikkauksiin, muun verotuksen kiristämiseen tai velan kasvuun.
11	-	-	Valtion pitää tukea enemmän kansalaisia, jotka kärsivät energian hinnan noususta, vaikka se kiihdyttäisi inflaatiota tai heikentäisi valtion taloutta.
12	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Hakkuita pitää vähentää valtion metsissä luontokadon ja ilmastomuutoksen torjumiseksi.
13	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Suomen on lykättävä hiilineutraaliustavoitettaan kauemmaksi vuodesta 2035.
14	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Helsingissä ja muissa suurissa kaupungeissa on otettava käyttöön ruuhkamaksu.
15	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Turkistarhaus on kiellettävä Suomessa.
16	Vasemmisto-Oikeisto		Jos on pakko valita, on parempi korottaa veroja kuin leikata julkisia palveluita ja sosiaalietuuksia
17	Vasemmisto-Oikeisto		Suuret tuloerot ovat hyväksyttäviä, jotta erot ihmisten lahjakkuudessa ja ahkeruudessa voidaan palkita
18	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion pitäisi puuttua nykyistä voimakkaammin markkinoiden toimintaan, jotta talous olisi kaikille reilu.
19	Vasemmisto-Oikeisto		Suomessa on liian helppo elää sosiaaliturvan varassa.
20	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion ja kuntien omistusta yritystoiminnassa tulisi vähentää.

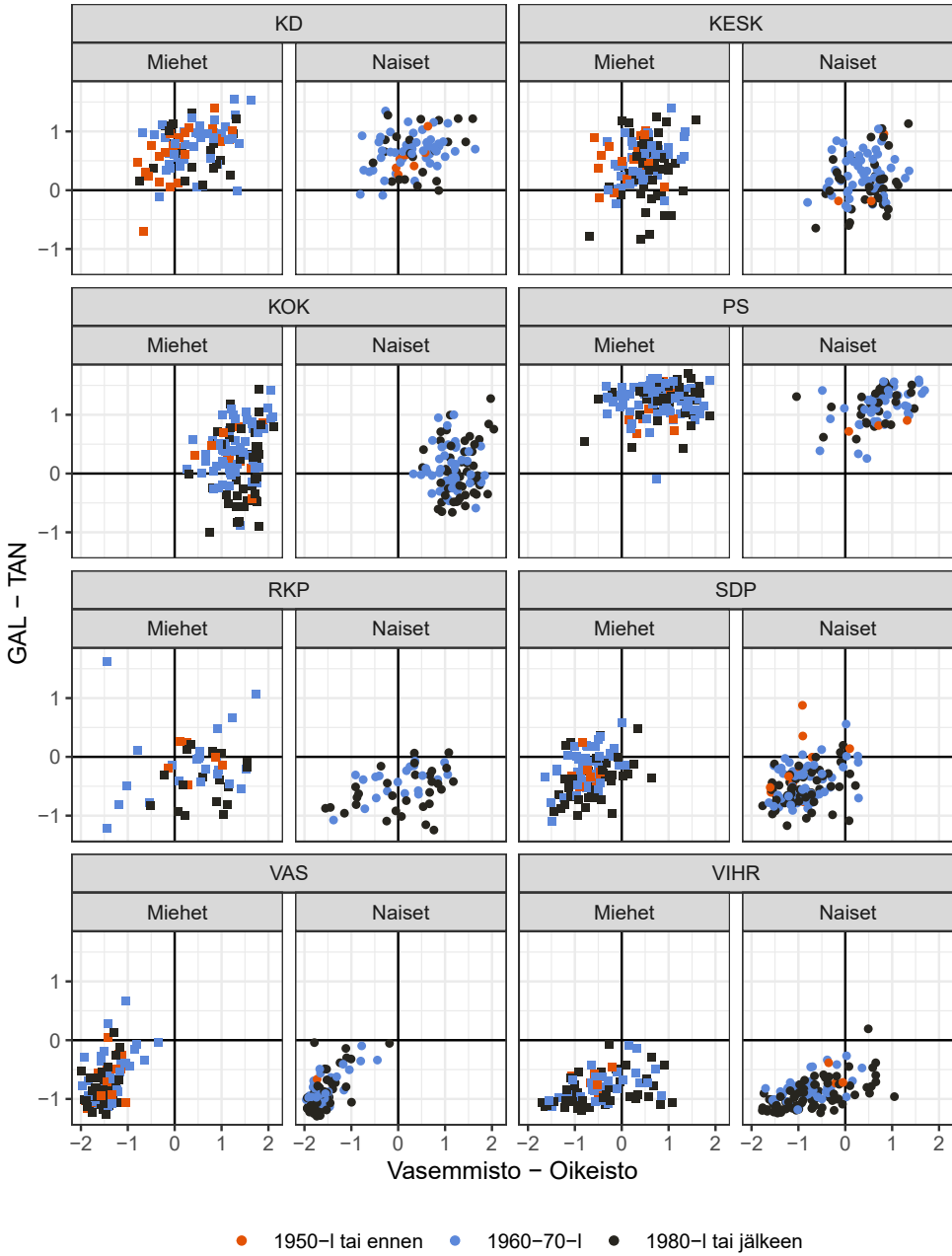
Nro	Ylempi ulottuvuus	Alempi ulottuvuus	Väittämä
21	GAL-TAN	Kansainvälinen– Kansallinen	Suomen muuttuminen aiempaa monikulttuurisemmaksi ja monimuotoisemmaksi on hyvä asia.
22	GAL-TAN	Arvoliberaali– Arvokonservatiivi	Kristilliset arvot ovat hyvä pohja poliittiselle päätöksenteolle.
23	GAL-TAN	Arvoliberaali– Arvokonservatiivi	Sukupuolen moninaisuus pitäisi ottaa huomioon Suomessa nykyistä paremmin.
24	GAL-TAN	Arvoliberaali– Arvokonservatiivi	Selkeitä rajoja ja kuria tarvitaan nykyistä enemmän lasten kasvattamisessa.
25	GAL-TAN	Ekologinen– Materialistinen	Suomen pitäisi vähentää omia päästöjään riippumatta siitä mitä muut maat tekevät.
26	GAL-TAN	Kansainvälinen– Kansallinen	Poliitikkojen on asetettava Suomen ja suomalaisten etu kaiken muun edelle.
27	GAL-TAN	Ekologinen– Materialistinen	Ympäristön etu tulisi asettaa talouskasvun ja työpaikkojen luomisen edelle, jos ne ovat keskenään ristiriidassa.
28	GAL-TAN	-	Maamme kaipaa vahvoja johtajia, jotka pystyvät tekemään vaikeitakin päätöksiä välittämättä liikaa muiden mielipiteistä.
29	-	Keskusta–Periferia	Koko Suomi tulee pitää asutettuna, vaikka siitä koituisi kustannuksia.
30	-	Keskusta–Periferia	Suomen kaupungistuminen on hyvä asia.

Liitetaulukko 9A2. Aineiston ehdokkaiden kattavuus puolueittain.

Puolue	Ehdokkaita aineistossa	Ehdokkaita ehdolla	Aineiston kattavuus
KD	160	188	0,851
KESK	199	205	0,971
KOK	210	212	0,991
PS	202	217	0,931
RKP	96	111	0,865
SDP	204	217	0,940
VAS	196	217	0,903
VIHR	207	217	0,954

Liitetaulukko 9A3. Ehdokkaiden lukumäärä puolueittain eri sukupolvissa sukupuolen mukaan.

Puolue	Sukupuoli	1950-l tai sitä ennen	1960– 1970-l	1980-l tai sen jälkeen	Yhteensä
KD	Miehet	23	39	19	81
	Naiset	7	50	22	79
KESK	Miehet	17	50	44	111
	Naiset	3	47	38	88
KOK	Miehet	10	60	42	112
	Naiset	1	49	48	98
PS	Miehet	8	80	43	131
	Naiset	3	40	28	71
RKP	Miehet	6	23	17	46
	Naiset	0	20	30	50
SDP	Miehet	8	43	37	88
	Naiset	10	53	53	116
VAS	Miehet	15	30	47	92
	Naiset	1	33	70	104
VIHR	Miehet	6	34	42	82
	Naiset	3	37	85	125
Yhteensä		121	688	665	

Liitekuvio 9A1. Ehdokkaat arvokartalla puolueen, sukupuolen ja syntymävuosikymmenen mukaan.

Väri kertoo ehdokkaan syntymävuosikymmenen.